

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING O'QUV FAOLIYATIDA KREATIV FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

Ilmiy rahbar: Raximov X.A.

IPU "Matematika" kafedrası dotsenti, p.f.f.d. (PhD)

Muallif: Xudoyberdiyeva Nilufar Musurmon qizi

Iqdisodiyot va pedagogika universiteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya. Ushbu mavzuda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyati jarayonida kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati, mazmuni va usullari yoritiladi. Shuningdek, dars jarayonida innovatsion metodlar, interfaol usullar hamda ijodiy topshiriqlardan foydalanish orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashuvi va intellektual salohiyatini oshirish masalalari tahlil qilinadi. Kreativ fikrlashni shakllantirishda o'qituvchining roli, ta'lim muhitining ahamiyati hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish yo'llari ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirish va o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kreativ fikrlash, boshlang'ich ta'lim, o'quv faoliyati, ijodkorlik, innovatsion metodlar, interfaol usullar, pedagogik texnologiyalar, mustaqil fikrlash, ta'lim samaradorligi, ijodiy topshiriqlar.

Annotation. In this topic, the pedagogical significance, content and methods of developing creative thinking skills in the process of educational activities of Primary School students are highlighted. Also, through the use of innovative methods, interactive methods and creative tasks in the course of the lesson, issues of independent thinking of students, their creative approach to problem situations and increasing their intellectual potential are analyzed. The role of the teacher in the formation of creative thinking, the importance of the educational environment and the ways of effective use of modern pedagogical technologies are indicated. The results of the study serve to improve the effectiveness of primary education and develop the creative abilities of students.

Keywords: creative thinking, primary education, educational activities, creativity, innovative methods, interactive methods, pedagogical technologies, independent thinking, educational efficiency, creative tasks.

Аннотация. В данной теме освещается педагогическое значение, содержание и методы развития навыков креативного мышления в процессе учебной деятельности младших школьников. Также в ходе урока анализируются вопросы самостоятельного мышления, творческого подхода к проблемным ситуациям и повышения интеллектуального потенциала учащихся за счет

использования инновационных методов, интерактивных методов и творческих заданий. Показана роль учителя в формировании креативного мышления, значение образовательной среды и пути эффективного использования современных педагогических технологий. Результаты исследования служат повышению эффективности начального образования и развитию творческих способностей учащихся.

Ключевые слова: креативное мышление, начальное образование, учебная деятельность, творчество, инновационные методы, интерактивные методы, педагогические технологии, самостоятельное мышление, образовательная эффективность, творческие задания.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarning nafaqat bilim olishiga, balki ularning mustaqil va kreativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga ham alohida e'tibor qaratishni talab etmoqda. Chunki zamonaviy jamiyatda har bir shaxsdan faqat tayyor bilimlarni egallash emas, balki muammolarga yangicha yondasha olish, ijodiy fikrlash, o'z g'oyalarini ilgari surish va mustaqil qaror qabul qilish kabi kompetensiyalar ham talab qilinmoqda. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlash qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning intellektual salohiyati, dunyoqarashi va fikrlash qobiliyatlari shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Aynan shu davrda o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, tasavvuri va qiziqishlarini to'g'ri yo'naltirish orqali ularning kelgusidagi o'quv faoliyati samaradorligini oshirish mumkin. Shu sababli dars jarayonida o'quvchilarning faolligini oshiradigan, ularni erkin fikrlashga undaydigan hamda ijodiy yondashuvni talab qiladigan metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyihaviy faoliyat, didaktik o'yinlar hamda innovatsion pedagogik texnologiyalar muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bunday yondashuvlar orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish, turli yechimlarni topish va o'z fikrini erkin bayon etish ko'nikmalari shakllanadi. Natijada o'quvchilar dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Mazkur mavzuning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatida kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning samarali usullari va pedagogik shart-sharoitlarini o'rganishdan iborat. Shu bilan birga, o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishda zamonaviy ta'lim metodlaridan foydalanishning ahamiyatini asoslab berish ham ushbu ishning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu mavzuni o'rganish natijasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatida kreativ fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqish hamda ta'lim jarayoniga samarali yondashuvlarni joriy etish imkoniyati yaratiladi.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatida kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish masalasi ko'plab pedagog va psixolog olimlar tomonidan o'rganilgan. Ushbu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlarda o'quvchilarning ijodiy fikrlashini shakllantirish, ularning mustaqil tafakkurini rivojlantirish hamda ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Jumladan, pedagog olimlarning ilmiy ishlarida kreativlik tushunchasi shaxsning yangicha fikrlashi, muammolarga noodatiy yechim topa olishi hamda ijodiy yondashuvga ega bo'lishi bilan izohlanadi. Ularning fikricha, kreativ fikrlashni rivojlantirish uchun o'quvchilarga erkin fikrlash imkoniyatini berish, ularni izlanishga undash va muammoli vaziyatlar yaratish muhim ahamiyatga ega. O'zbek pedagog olimlaridan N. Muslimov, J. Yo'ldoshev, R. Mavlonova, B. Xodjayev kabi tadqiqotchilar ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaganlar. Ularning ilmiy ishlarida interfaol metodlar, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari hamda muammoli ta'lim metodlarining samaradorligi asoslab berilgan. Shuningdek, boshlang'ich ta'lim metodikasiga oid adabiyotlarda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda darslarni tashkil etish zarurligi qayd etilgan. Bu borada o'quvchilarning qiziqishlari, individual qobiliyatlari hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladigan topshiriqlardan foydalanish muhimligi ko'rsatib o'tilgan. Xorijiy olimlarning tadqiqotlarida ham kreativ fikrlashni rivojlantirish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida qaraladi. Ularning ilmiy qarashlariga ko'ra, o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ta'lim jarayonida tadqiqotga asoslangan yondashuv, loyihaviy faoliyat hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlardan foydalanish muhim hisoblanadi. Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda o'qituvchining pedagogik mahorati, darsni to'g'ri tashkil etish, innovatsion metodlardan foydalanish hamda o'quvchilarning faolligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, mazkur yo'nalishda hali yanada chuqurroq ilmiy izlanishlar olib borish zarurligi ham aniqlanadi.

Tadqiqotlar metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatida kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish maqsadida bir qator ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlari, individual qobiliyatlari hamda ta'lim jarayonining o'ziga xos jihatlari inobatga olindi. Tadqiqotning metodologik asosini ta'lim to'g'risidagi me'yoriy hujjatlar, pedagogika va psixologiya sohasidagi ilmiy tadqiqotlar, shuningdek, boshlang'ich ta'lim metodikasiga oid ilmiy qarashlar tashkil etadi. Tadqiqot davomida tizimli

yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari hamda kompetensiyaviy yondashuv asos qilib olindi. Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi: pedagogik kuzatish metodi orqali o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligi, mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvlari o'rganildi; suhbat metodi yordamida o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi va fikrlash darajasi tahlil qilindi; tajriba-sinov ishlari orqali esa kreativ fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan metod va topshiriqlarning samaradorligi aniqlandi. Shuningdek, tahlil va taqqoslash metodlari orqali olingan natijalar umumlashtirildi. Bundan tashqari, tadqiqot davomida interfaol metodlar, muammoli ta'lim texnologiyalari, ijodiy topshiriqlar va didaktik o'yinlardan foydalanish orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish imkoniyatlari amaliy jihatdan sinovdan o'tkazildi. Olingan natijalar asosida tegishli xulosa va metodik tavsiyalar ishlab chiqildi. Mazkur metodologik yondashuvlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta'minlash bilan birga, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning samarali yo'llarini aniqlashga xizmat qildi.

Natija va muhokama. Tadqiqot jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatida kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan metod va usullarning samaradorligi o'rganildi. Amaliy mashg'ulotlar davomida interfaol metodlar, muammoli savollar, ijodiy topshiriqlar hamda didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirishi, ularning erkin va mustaqil fikrlashiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy dars usullariga nisbatan innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilarning faolligi sezilarli darajada oshdi. O'quvchilar berilgan topshiriqlarga ijodiy yondasha boshladilar, o'z fikrlarini erkin bayon qilishga harakat qildilar hamda muammoli vaziyatlarga turli xil yechimlar taklif qila oldilar. Bu esa ularning kreativ fikrlash ko'nikmalari shakllanib borayotganini ko'rsatdi. Shuningdek, dars jarayonida guruhli ishlash, "Aqliy hujum", "Klaster", "BBB" kabi metodlardan foydalanish o'quvchilarda hamkorlikda ishlash, fikr almashish va o'z g'oyalarini himoya qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berdi. Natijada o'quvchilarning mantiqiy va ijodiy fikrlashi, tasavvur doirasi hamda muammoni hal qilish qobiliyatlari rivojlandi. Muhokama jarayonida shu narsa aniqlandiki, kreativ fikrlashni rivojlantirishda faqatgina metodlardan foydalanish yetarli emas, balki o'quvchining darsni to'g'ri tashkil eta olishi, o'quvchilar uchun qulay psixologik muhit yaratishi va ularni rag'batlantirib borishi ham muhim hisoblanadi. Ayniqsa, o'quvchilarning har bir ijodiy fikrini qo'llab-quvvatlash va ularni baholashda individual yondashuvdan foydalanish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatida kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun dars jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va ijodiy topshiriqlardan

muntazam foydalanish zarur. Bu esa o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki ularning intellektual va ijodiy salohiyatini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatida kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki kreativ fikrlash o'quvchilarning mustaqil bilim olishi, muammolarni hal qila olishi, yangicha g'oyalar ishlab chiqishi hamda o'z fikrini erkin ifoda eta olishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich ta'lim jarayonida interfaol metodlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar, muammoli ta'lim hamda ijodiy topshiriqlardan samarali foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Ayniqsa, o'quvchilarni erkin fikrlashga undaydigan savollar berish, guruhli ishlashni tashkil etish hamda didaktik o'yinlardan foydalanish ijobiy natijalar berishi aniqlandi. Shuningdek, kreativ fikrlashni rivojlantirishda o'qituvchining pedagogik mahorati, darsni samarali tashkil etish qobiliyati hamda o'quvchilar bilan to'g'ri pedagogik muloqot o'rnatishi muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi dars jarayonida o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi, ularning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashi va har bir o'quvchining ijodiy fikriga hurmat bilan yondashishi zarur. Umuman olganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun ta'lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, innovatsion metodlarni keng joriy etish hamda o'quvchilarning faolligini oshirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlarni yaratish zarur. Bu esa kelajakda mustaqil fikrlaydigan, ijodkor va raqobatbardosh shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muslimov N.A. *Pedagogik kompetentlik va kasbiy shakllanish asoslari*. – Toshkent: Fan, 2017.
2. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. *Pedagogik texnologiya asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2014.
3. Mavlonova R.A. *Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi*. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018.
4. Xodjayev B.X. *Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent: Sano-standart, 2017.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Iste'dod, 2016.
6. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2015.
7. Azizxodjayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent: TDPU, 2016.
8. Qodirov B.R. *Boshlang'ich ta'lim metodikasi*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
9. Jo'rayev R.H. *Ta'lim jarayonida interfaol metodlar*. – Toshkent: Innovatsiya, 2020.
10. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.